

дискусії. У даному разі викладач наводить конкретну ситуацію, і ставить до неї певне проблемне питання. Наприклад, фрагмент уроку, виховного заходу із застосуванням певного методу навчання (виховання). Студентам необхідно назвати, який метод (методи) застосовує вчитель у даному фрагменті уроку (виховного заходу). Ця ситуація представляється усно або у фрагменті відеозапису. Вона повинна містити у собі достатню інформацію для оцінки явища та його обговорення. Розгортається дискусія. Викладач разом із студентами її розв'язує. *Лекції-консультації* планується проводити з фахових дисциплін, наприклад, лекції з методики роботи над завданнями з логічним навантаженням курсу "Методика викладання освітньої галузі "Математика"". Лектор викладає основні моменти, а потім студенти задають питання.

На семінарських (практичних) заняттях з будь-якого навчального курсу мають домінувати у часі дискусійні форми роботи, які стимулюватимуть самостійність, ініціативність, активність, рефлексивність студентів при обговоренні проблем. Одним з напрямків організації дискусії є групова діяльність студентів. У процесі групової роботи викладач має виконувати різноманітні функції: контролювати хід роботи у групах, консультувати, відповідати на запитання, координувати діяльність, при необхідності допомагати окремим студентам або групі в цілому.

Під час семінарських та практичних занять з психолого-педагогічних та фахових дисциплін окрім вище названих форм роботи, планується застосовувати ще й рольові тренінги. Під час проведення рольового тренінгу застосовується метод **педагогічної гри**, в якій поєднуються елементи навчальної та дослідницької гри. Навчальна гра під час рольового тренінгу спрямована на імітаційне моделювання в навчальному процесі реальних процесів і механізмів, які мають місце у професійній діяльності. Дослідницька гра під час рольового тренінгу спрямована, окрім моделювання педагогічної реальності (метод мікровикладання), на моделювання певних об'єктів, процесів, механізмів з метою їх експериментального вивчення (роль експертів). Реалізація рольового тренінгу у навчальному процесі означає й застосування методу емпатії (ідентифікація себе з вчителем, учнями) та методу інциденту (треба швидко зреагувати на непередбачені відповіді учнів).

Висновок. Охарактеризовані лекції та семінарські (практичні) заняття проблемного характеру мають допомогти викладачеві навчити студентів ефективно діяти як у запланованих, так і у непередбачених педагогічних ситуаціях, самостійно створювати педагогічні інновації, усвідомлювати суспільну значущість створеного, конструктивно взаємодіяти з іншими людьми. Це означає, що майбутній вчитель у процесі професійної підготовки зможе оволодіти професійними знаннями, уміннями, професійно-значущими якостями, які допоможуть йому бути конкурентоздатним на ринку праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бондар В.І. *Конкурентоздатність педагога як складова його професійної компетентності* / В.І. Бондар // Почат. шк. – 2008. – № 7. – С. 22 – 23.
2. Вітвицька С.С. *Практикум з педагогіки вищої школи: навчальний посібник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури* / Світлана Сергіївна Вітвицька. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 396 с.
3. *Галузевий стандарт вищої школи. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра за спеціальністю 6.010100 Початкове навчання.* – К., 2006. – 140 с.
4. Кобзев М. С. *Психолого-педагогические основы внеаудиторной работы в педвузе* / М.С. Кобзев, В.И. Страхов // *Профессиональная направленность внеаудиторной работы в педвузе.* – Саратов: СГПИ, 1985. – 138 с.
5. Кузьмина Н. В. *Психологическая структура деятельности учителя и формирование его личности: автореф. дис. на соискание научной степени доктора психол. наук : спец. 19.00.07 "Педагогическая психология"* / Нина Васильевна Кузьмина. – Л., 1965. – 39 с.
6. Митник О.Я. *Як навчити дитину мистецтва мислення* / Олександр Якович Митник. – К.: Початкова школа, 2006. – 104 с.
7. *Навчання у початковій школі як цілісний творчий процес: теорія і практика* / за ред. В. Бондаря; упорядкув. О. Митника. – К.: Початкова школа, 2011. – 384 с.
8. Хмель Н. Д. *Теоретичні основи професійної підготовки вчителя: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти"* / Наталія Дмитрівна Хмель. – Київ, 1986. – 46 с.

Ніцу Ю.Г.

ПРОФІЛЬНЕ НАВЧАННЯ – ОПТИМАЛЬНА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ЗНЗ

Анотація. Профільне навчання в старшій школі являється оптимальною формою організації навчального процесу: має механізм проведення гнучкої освітньої тактики в навчальному закладі; забезпечує розвиток індивідуальної траєкторії учасника, а також створює умови для професійного самоопределення старшокласників.

На кожному історичному етапі розвитку людства виникала необхідність у перегляді цілей, завдань, стратегічних напрямів в освіті й вихованні молоді, що обумовлено низкою об'єктивних факторів і закономірностей. Слід зазначити, що з кожним новим історичним періодом потреба в освічених, творчих, неординарних особистостях стає актуальнішою та носить пріоритетний характер для держави. Тому питання впровадження ефективних організаційних форм навчальної діяльності, які дозволяють виявити, розвинути та реалізувати здібності молоді завжди було предметом гострої дискусії в педагогічній науці.

Відомо, що найдавнішою формою навчання є індивідуальна. Її перевагою є індивідуалізація змісту, методів і темпу навчальної діяльності дитини. Однак неекономічність і відсутність процесу формування умінь та навичок в учня працювати у колективі завадили її утвердженню. Тому в подальшому історичному розвитку система навчання була зорієнтована на колективну навчальну діяльність учнів, в якій перевага надавалась різним формам її організації, найпоширенішою та найстабільнішою з яких виявилась класно-урочна система. Ефективність такої організаційної форми навчання доведені часом і педагогічною наукою та

практикою, але й очевидні суттєві недоліки, серед яких найактуальніший – неможливість здійснення якісного індивідуального підходу до учня.

Питання індивідуалізації навчання в сучасних умовах набуває надзвичайної гостроти оскільки орієнтація на «середнього» учня не відповідає освітнім запитам учасників навчально-виховного процесу і не сприяє збереженню й подальшому розвитку індивідуальності школяра, його потенційних здібностей.

Як зазначає відомий педагог І.Подласий: «Люди вчаться для того, щоб краще пристосуватись до умов існування, досягти успіху»[1]. Тому одними з завдань сучасного навчального закладу є створення умов, що спонукають до особистісного розвитку учня, пристосування до реалій сьогодення та постійне вдосконалення навчального процесу, що передбачає впровадження такої моделі навчання, яка на даний, конкретний час є оптимальною.

Саме Ю.К.Бабанський запропонував ввести в педагогіку принцип оптимальності, який передбачає не лише покращення навчального процесу, але й здійснення його на найкращому для даної ситуації рівні.

«Оптимальним, - пише Ю.К.Бабанський, - ми вважаємо процес навчання, який відповідає одночасно таким критеріям: а) зміст, структура й логіка функціонування його забезпечують ефективне та якісне рішення завдань навчання, виховання та розвитку школярів у відповідності з вимогами державних навчальних програм на рівні максимальних навчальних можливостей кожного школяра; б) досягнення поставлених цілей забезпечується без перевищення витрат часу, відведеним діючим навчальним планом для класних занять, а також без перевищення максимальних норм часу, встановлених шкільною та трудовою гігієною для домашніх занять учнів і вчителів...»[2].

Розглянемо реалізацію принципу оптимальності на прикладі профільного навчання в загальноосвітньому навчальному закладі (далі - ЗНЗ).

Враховуючи освітні запити суспільства щодо задання навчальному процесу вектору індивідуалізації, що забезпечується за умови використання диференційованого підходу та зважаючи на те, що профільне навчання є видом диференційованого робимо висновок щодо максимального наближення до здійснення індивідуального підходу в старшій школі ЗНЗ на сучасному етапі. В Законі України «Про загальну середню освіту» передбачено, що профільне навчання «створюватиме сприятливі умови для врахування індивідуальних особливостей, інтересів і потреб учнів; формування у школярів орієнтації на той чи інший вид майбутньої професійної діяльності».

Профільна школа найповніше реалізує принцип особистісно орієнтованого навчання, що значно розширює можливості учня у виборі освітньої траєкторії [3]. Багатоваріантність навчальних планів надає можливість вибору найкращого з усіх можливих, що повністю відповідає принципу оптимальності, враховує індивідуальність учня, забезпечує альтернативність освітніх програм, технологій навчання й навчально-методичного забезпечення в профільній школі.

Відповідно до Концепції профільного навчання у старшій школі, навчання може здійснюватись за шістьма напрямками: природничо-математичним, суспільно-гуманітарним, технологічним, художньо-естетичним, спортивним, філологічним. Кожен із зазначених напрямів навчання реалізується через певні профілі. Наприклад, у природничо-математичному напрямі існує дуже велика кількість профілів: фізико-математичний, біолого-хімічний, географічний, біологічний і т.д. Кожен профіль включає базові предмети [4]. Отже, старшокласники мають можливість обрати профіль навчання відповідно до їхнього професійного самовизначення або керуючись іншими мотивами.

Слід зазначити, що у профільній школі передбачається опанування змісту предметів на різних рівнях, а саме: рівень стандарту (обов'язковий мінімум змісту навчальних предметів); академічний рівень (обсяг змісту достатній для подальшого вивчення предметів у ВНЗ); рівень профільної підготовки (зміст навчальних предметів поглиблений, передбачає орієнтацію на майбутню професію) [5].

Обираючи рівень опанування змісту предмета та враховуючи гранично допустиме тижневе навантаження на учня відбувається раціональний розподіл навчальних годин, де пріоритет надається профільним навчальним дисциплінам і предметам, що складатиме учень під час зовнішнього незалежного оцінювання. Отже, Концепція профільного навчання у старшій школі пропонує багатоваріантну програму організації навчальної діяльності старшокласників і дозволяє певному навчальному закладу вибрати оптимальну для нього освітню тактику.

На противагу позитивним характеристикам профільного навчання існує низка проблемних питань, які піддають сумніву практичність функціонування даної системи, а саме: 1) проблема формальності (профілі бажаних предметів визначає не дитина, а навчальний заклад); 2) проблема соціальної адаптації (психологічна неготовність випускника дев'ятого класу вчитися в новому учнівському колективі); 3) проблема відсутності можливостей надання практичних професійних навичок; 4) проблема обмеженості вибору профільних предметів [6].

Однак зазначимо, що закладений механізм функціонування профільної школи дає змогу досить оперативно реагувати на зміни освітньої тактики в навчальному закладі. Наприклад, впровадження фізико-математичного профілю на початку навчального року не означає відкриття такого ж профілю в наступному році. На вибір напрямку профілізації впливають численні фактори, серед яких: кадрова та матеріально-технічна забезпеченість, фаховий рівень викладачів, рівень академічних здібностей учнів, освітні запити батьківі учнів, кількісний склад старшокласників тощо.

Одним із прикладів оптимальної моделі організації навчання старшокласників є мультипрофільне навчання, активним розробником якої є білоруський науковець, практик М.І.Запрудський. В своїх роботах вчений детально аналізує методологічні принципи та організаційно-педагогічні умови організації такого навчання в старшій школі [7].

Сутність мультипрофільного навчання полягає в предметно-груповій (або предметно-поточній) організації навчального процесу на умовах індивідуального вибору кожним старшокласником предметів профільного рівня, причому рівень навчальних досягнень учня не впливає на зарахування його до профільної групи. Протягом навчального року школярі мають право змінювати групи рівня опанування навчального матеріалу. Таким чином кожний учень працює за індивідуальним

навчальним планом безпосередньо в навчальному закладі та має можливість звести до мінімуму помилковість професійного самовизначення.

Запропонована модель відрізняється від інших своєю гнучкістю (зміна профільних предметів протягом навчального року), демократичністю (відмова від «селекції» учнів), реальною індивідуалізацією (індивідуальний вибір профільних предметів) та є прикладом оптимального підходу до забезпечення якісної освіти випускника ЗНЗ.

Слід зазначити, що оптимізована в деякому відношенні педагогічна система вже не буде оптимальною через деякий час: зміна умов, поява нових факторів порушать встановлену рівновагу й все доведеться починати спочатку. В цьому й полягає одвічне протиріччя педагогічного процесу, з якого народжується рушійна сила його прогресу [8].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Подласый И.П. Педагогика учебник 2-е издание, дополненное - М.: ЮРАЙТ высшее образование.2010.- 168 с.
2. Бабанский Ю.К. Оптимизация процесса обучения. – М. 1977. - 60 с.
3. Концепція профільного навчання у старшій школі, затверджена наказом МОН України №854 11.09.2009
4. Петрошук Н. Профільне навчання в школах Києва/Директор школи.-2011.-№18(642).- 8 с.
5. Концепція профільного навчання у старшій школі, затверджена наказом МОН України №854 11.09.2009.
6. Соціологічне дослідження «Система освіти в оцінках громадян України»// www.ukrdefi.com/derzhinfo/8.dok//-2007.-с.215-218
7. Запрудский М.И.//Кіраване у аудукації// - 2006.-№2- 38-43 с.
8. Подласый И.П. Педагогика учебник 2-е издание.-М.: ЮРАЙТ высшее образование.2010.- 134 с.

УДК 378.047.33

Нейжпапа Л.С.

СТАН СФОРМОВАНІСТІ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ У ВНЗ

Анотація

В статті представлені результати дослідження професійного самоопределення студентів першого курсу спеціальності «Соціальна педагогіка».

Важливою рисою сучасної освіти є її спрямованість на підготовку спеціалістів, здатних не тільки адаптуватися до існуючих умов, скільки бути спроможними здійснювати свої завдання відповідно до соціальних змін. Саме тому все більшої актуальності набуває забезпечення якості професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів в умовах університетської освіти, що вимагає узагальнення існуючого досвіду та визначення можливостей фахової освіти в контексті професійного самовизначення майбутнього соціального педагога.

У контексті нашого дослідження значний інтерес становлять висновки В. Бочарової, Л. Міщик, В. Поліщук, В.Сластьоніна, які пов'язують проблему професійного становлення майбутнього соціального педагога із формуванням у випускника соціально-професійної орієнтації, розглядаючи останню як характеристику об'єктивної диспозиції до даної діяльності. На думку цих вчених, успішне вирішення завдань професійної підготовки соціально-педагогічних кадрів знаходиться у прямій залежності не тільки від орієнтації студентів на професію, але й від залучення їх до професійної діяльності.

Важливим для нашого дослідження є робота російської вченої Ю. Єгорової, яка вивчала процес підготовки студентів до самовизначення в спеціалізації професійної діяльності соціального педагога. Вона зазначає, що «самовизначення майбутніх соціальних педагогів в спеціалізації їх діяльності - це процес і результат вибору студентами напряму діяльності на основі сукупності загальних і спеціальних знань, умінь і досвіду особистості» [1, с. 23]. Центральним стрижнем самовизначення є внутрішня готовність самостійно і усвідомлено реалізувати перспективи свого професійного і особистісного розвитку. Як суб'єкт самовизначення, студент здійснює самоосвіту, самопізнання і самореалізацію в діяльності, значущій для професійного майбутнього. Ефективність підготовки студентів до самовизначення в спеціалізації соціального педагога залежить від загальноосвітньої, психолого-педагогічної і наочно-профільної підготовки їх до самовизначення. Як бачимо в ході даного дослідження студенти визначаються із сферою соціально-педагогічної діяльності, в якій в майбутньому планують працювати.

Незважаючи на те, що дані дослідження здійснили вагомий внесок в розробку проблеми професійної підготовки соціальних педагогів, слід зазначити, що питання професійного самовизначення майбутніх соціальних педагогів в системі навчально-виховної роботи університету не було окремою темою дослідження.

У контексті розв'язання завдань нашого дослідження, ми провели опитування серед студентів першого курсу з метою виявлення особливостей професійного самовизначення майбутніх соціальних педагогів. Даний експеримент ми проводили серед студентів саме першого курсу, адже першокурсники характеризуються невизначеністю мотивації вибору професії, недостатньою підготовленістю до неї, несформованим захопленням обраною професією.

Звернемось до аналізу результатів анкетування. Професійне самовизначення майбутніх соціальних педагогів відбувається в процесі їх професійного становлення. Першим на цьому шляху є етап усвідомленого вибору професії. Від успішності його проходження залежить подальше професійне самовизначення майбутніх фахівців. Обираючи майбутню професію 199 першокурсників (71,84%) зазначили, що вони дізнавались про вимоги даного виду діяльності, але ця інформація була поверхова, переважно із буклетів, і не розкривала повністю особливості майбутньої професії. 78 студентів (28,16%) взагалі не дізнавались про